

Nr 77.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1918 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om ändring i grunderna för användande av anslaget till rättshjälp åt åbor och lägenhetsinnehavare m. m.

(2:a avd.)

Jordbruksutskottet har i ett sammanhang till behandling förehåft trenne inom andra kammaren väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

1) nr 85 av herr *Olsson i Ramsta m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen må besluta, att, då det av riksdagen år 1915 beviljade anslag av 15,000 kronor till rättshjälp åt åbor och lägenhetsinnehavare ej torde komma till användning i enlighet med kungörelsen av den 17 juni 1916, den återstående delen av nämnda anslag må ställas till åboförbundets eller åbornas hjälp på helt andra grunder och i varje fall så, att de rättsökande åborna själva må äga rätt utse sina ombud och på vanligt sätt, under kontroll av därtill av Kungl. Maj:t utsedd jurist, användas till åbornas bistånd i enlighet med riksdagens år 1915 fattade beslut.

2) nr 149 av herr *Johansson i Sollefteå*, vari hemställes, att riksdagen, oberoende av nämnda anslag, må anvisa ett belopp av 15,000 kronor att av regeringen, under kontroll av därtill av Kungl. Maj:t utsedd juridiskt bildad person, användas till understöd åt åbor och lägenhetsinnehavare, som därav äro i behov, för att hos myndigheter eller domstolar vinna utredning om och värna sin rätt till besittningen å hemman, lägenheter och torp.

3) nr 222 av herr *Olsson i Norrhyttan m. fl.*, vari föreslagits,

att riksdagen må för de tre åren 1919—1921 anslå ett belopp av 2,000 kronor årligen till understöd åt Sveriges åboförbunds verksamhet under den kontroll, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de gjorda framställningarna, hänvisas till motionerna.

Den omförmälda kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för användningen av anslaget till rättshjälp åt vissa åbor och lägenhetsinnehavare den 17 juni 1916 finnes i avtryck bifogad detta utlåtande.

Utskottet.

I anledning av vid 1915 års riksdag väckt motion anvisade riksdagen å extra stat för år 1916 ett anslag av 15,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av skedd utredning rörande de på rekognitionsskogshemmanen och de under bruk skatteköpta hemmanen befintliga och förutvarande åbors och lägenhetsinnehavares rättigheter av Kungl. Maj:t användas till beredande av rättshjälp åt sådana obemedlade och mindre bemedlade åbor och lägenhetsinnehavare, vilkas anspråk på grund av nämnda utredning och i övrigt förekommande omständigheter ansåges skäligen böra påkalla rättslig prövning inför domstol eller annan behörig myndighet. Sedermera har 1916 års riksdag medgivit, att nämnda anslag må, i den mån det ej under år 1916 tagits i anspråk, för angivna ändamål disponeras jämväl under följande år. Genom nådig kungörelse den 17 juni 1916 föreskrevos vissa villkor och bestämmelser rörande användningen av omförmälda anslag.

Frågan om ändring av nämnda kungörelse var i anledning av en inom andra kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 258, föremål för behandling av nästlidet års riksdag. Denna motion, som bland annat avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga under överbägande, i vad mån åbokommitténs uppgift att vara förestyre för den till åborna anslagna rättshjälp kunde utbytas mot en anordning, som bättre motsvarade behovet än som syntes vara fallet med det genom kungörelsen stadgade förfarandet, blev i enlighet med utskottets hemställan av riksdagen avslagen.

Herr Olsson i Ramsta m. fl. göra nu gällande, att föreskrifterna i förutnämnda nådiga kungörelse skulle vara alltför omständliga och icke lämpade för vederbörligt tillgodoseende av åbornas och lägenhetsinnehavarnas intressen, och hava motionärerna särskilt framställt anmärkingar mot de befogenheter, som enligt kungörelsen tillkomma åbokommittén med avseende å beviljande av rättshjälp från här ifrågavarande anslag samt utseende av rättegångsbiträde. Motionärerna synas

avse, att riksdagen på grund härav skall besluta om ändrade grunder för detta anslags utgående.

Enligt vad utskottet inhämtat föreligger för närvarande till Kungl. Maj:ts prövning en av »Sveriges åboförbunds kongress» gjord underdånig framställning om, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt juris doktor Nils Söderqvist att pröva och till Kungl. Maj:t avgiva yttranden och förslag rörande ansökningar om rättshjälp från här ifrågavarande anslag samt om upphävande av kungörelsen den 17 juni 1916.

Då frågan om ändring av grunderna för utgående av rättshjälp från ifrågavarande anslag sålunda är föremål för Kungl. Maj:ts prövning och utskottet har den förhoppningen, att av en sådan prövning skall framgå möjligheter till ett bättre användande av de till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel, synes anledning icke förefinnas för riksdagen att på grund av motionen ifrågasätta ändrade bestämmelser i detta avseende.

Vad härefter angår herr Johanssons i Sollefteå motion avser den samma anvisande av anslag å 15,000 kronor till understöd åt åbor och lägenhetsinnehavare för vinnande av utredning om och skydd för deras besittningsrätt, och hava för anslaget användning föreslagits i huvudsak samma villkor, som av herr Olsson i Ramsta m. fl. påyrkats för det av riksdagen år 1915 beviljade anslaget vidare användning.

Som ovan nämnts har framställning gjorts hos Kungl. Maj:t om ändrade grunder för användningen av 1915 års anslag, och anser sig utskottet därför ej heller beträffande denna motion kunna tillstyrka bifall. Anledning härtill torde så mycket mindre förefinnas, som det år 1915 beviljade anslaget för här ifrågavarande ändamål såsom motionären jämväl angivit, endast till ytterst ringa del tagits i anspråk härför.

I fråga slutligen om herr Olssons i Norrhyttan m. fl. motion har däri begärts anslag för vardera av åren 1919—1921 å 2,000 kronor till understöd för Sveriges åboförbunds verksamhet. Såvitt av motionen synes framgå, avser denna verksamhet i huvudsak tryggande av kronoåbornas besittningsrätt till deras lägenheter samt beredande av rättshjälp åt sådana åbor, som fränvunnits sin besittningsrätt. I den år 1913 av Kungl. Maj:t tillsatta åbokommitténs uppdrag ingår emellertid bland annat att verkställa utredning angående dessa frågor, och får utskottet på grund härav samt med hänsyn till förefintligheten av 1915 års anslag avstyrka det begärda anslaget beviljande.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

- 1) att herr Olssons i Ramsta m. fl. motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 2) att ej heller herr Johanssons i Sollefteå motion må föranleda någon riksdagens åtgärd;
- 3) att slutligen herr Olssons i Norrhyttan m. fl. motion icke må någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 maj 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 74

Reservation:

av herr *Hage*, som inom utskottet yrkat bifall till herr Olssons i Ramsta m. fl. samt herr Olssons i Norrhyttan m. fl. motioner.

Som skäl för bifall till förstnämnda motion har reservanten ansett, att utskottet bort i huvudsak hänvisa till den motivering, som samme reservant anförde vid jordbruksutskottets utlåtande nr 44 1917 års riksdag med anledning av herr Lindhagens motion rörande samma fråga.

Reservanten har dessutom framhållit, att utskottet borde ha pointerat, att reglerna för den rättshjälp, som det här är fråga om, borde göras betydligt förmånligare för de rättssökande än motsvarande regler för den *allmänna* rättshjälpen, detta bland annat av den anledningen att staten torde ha en viss skuld i att de rättssökande åborna råkat i den ställning, som motiverat anslagets givande.

Med avseende på formerna för anslagets utdelande och användande har reservanten påyrkat, att utskottet borde ha förordnat sådana bestämmelser, att framställningar om bidrag från anslaget borde göras till

Kungl. Maj:t samt att åbokommittén fullständigt frigjordes från all befattning med rättshjälpen ifråga ävensom att den jurist, som nu av Kungl. Maj:t inkallats i åbokommittén för lämnande av vissa upplysningar, nämligen juris doktor Nils Söderqvist, finge under ansvar inför regeringen leda och övervaka rättegångarna.

Som motiv för bifall till herr Olssons i Norrhyttan m. fl. motion har reservanten anfört, att utskottet bort framhålla, att det i motionen omnämnda åboförbundet består av personer i mycket svag ekonomisk ställning, vilka delvis genom statens egna tjänstemäns förvällande råkat i den ställning, i vilken de nu befinna sig, samt att nämnda organisation under de senaste åren bedrivit en omfattande verksamhet för bevakande av åbornas rättsliga ställning, varigenom samtidigt statens intressen bevakats, alldenstund statens möjligheter att bevaka sina äganderättsanspråk i en hel del fall äro sammankopplade med bevakande av åborätten.

samt av herrar *Johansson* i Uppmälby och *Sävström*.

Bilaga.**Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående allmänna villkor och bestämmelser för användningen av anslaget till rättshjälp åt vissa åbor och lägenhetsinnehavare;**

given Stockholms slott den 17 juni 1916.

§ 1.

Ansökning om rättshjälp skall skriftligen ingivas eller med posten insändas till den för utredning av den så kallade åborätsfrågan m. m. tillsatta kommitté (åbokommittén).

§ 2.

Ansökning om rättshjälp skall innehålla noggrann, på heder och samvete avgiven uppgift å sökandens förmögenhetsvillkor och omfånget av honom åliggande underhållsskyldighet samt bör, där så ske kan, vara åtföljd av intyg av kyrkoherde eller kommunalnämndsordförande angående sagda förhållanden.

År sökandens anspråk redan draget under domstols prövning, skola vid ansökningen fogas samtliga protokoll i målet. Eljest skola i ansökningen noggrant angivas ej mindre de yrkanden, vilka sökanden vill framställa, och de skäl, varå desamma grundas, än även de bevismedel, av vilka han vill begagna sig, med särskilt angivande av de skriftliga bevis till vilka han äger tillgång.

Vid ansökningen skall jämväl fogas förbindelse, som i § 9 omförmäles.

Önskar sökanden i rättegången erhålla biträde av viss person, må han göra framställning därom i ansökningen.

§ 3.

Kommittén äger av vederbörande myndighet infordra uppgifter rörande sådana omständigheter, som kommittén anser nödiga för bedömande av sökandens yrkanden, hans förmögenhetsförhållanden eller den persons lämplighet, som sökanden må hava föreslagit till rättegångsbiträde.

§ 4.

Det åligger kommittén att med ledning av kommitténs allmänna kännedom om åborätsfrågan samt förefintliga upplysningar angående sökandens förmögenhetsförhållanden samt yrkanden och bevisning avgöra, huruvida rättshjälp genom ifrågasvarande anslag må sökanden beredas.

Rättshjälp må endast tillerkännas den, som kan anses antingen obemedlad eller ock mindre bemedlad.

§ 5.

Bifalles ansökningen om rättshjälp, skall kommittén ställa sakkunnigt biträde till sökandens förfogande.

Till sådant biträde må kommittén utse allenast den, vilken avlagt sådana kunskapsprov, som för utövning av domareämbete äro föreskrivna, och vid under-

domstol eller å advokatkontor förvärvat praktisk erfarenhet samt tillika äger insikt på det kamerala området. Biträdet skall i samråd med kommittén planlägga rättegången och, där så utan men för målets behandling kan ske, tillhandahålla kommittén protokoll och övriga handlingar i målet.

Ändå att kommittén sålunda utsett biträde, gäller vad i 15 kap. 4 § rättegångsbalken är stadgat.

Uppdraget att vara biträde må av kommittén återkallas, där kommittén finner grundad anledning därtill förekomma.

§ 6.

Biträde äger åtnjuta arvode med belopp, som kommittén med hänsyn till rättegångens beskaffenhet, anslagets storlek och övriga ifrågakommande ansökningar prövar skäligt, ävensom ersättning för de av rättegången föranledda resor enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

Dessa kostnader jämte övriga nödiga utgifter i rättegången bestridas av kommittén genom ovannämnda anslag.

§ 7.

Har sökanden genom oriktiga uppgifter berett sig rättshjälp eller för han sin talan på ett sådant sätt, att kommittén ej vidare anser honom förtjänt av rättshjälp, eller finnes han på grund av ändrade förmögenhetsförhållanden ej längre böra komma i åtnjutande därav, äger kommittén förordna, att rättshjälpen skall upphöra.

§ 8.

Då kommittén bifallit ansökning om rättshjälp, skall kommittén härom underätta den domstol, vid vilken sökandens talan skall utföras.

Före målets avgörande skall kommittén lämna domstolen uppgift å de utgifter i rättegången, som bestritts av anslaget till rättshjälp.

§ 9.

Vid ansökan skall sökanden foga förbindelse att till statsverket återgålda vad av ifrågavarande anslag använts till rättshjälp åt honom, så framt han inom fem år efter det målet slutligen avgjorts eller ock avskrivits, kommer i den ekonomiska ställning, att han efter återgåldandet icke kommer att sakna vad för hans eget och hans familjs uppehälle skäligen tarvas.

§ 10.

Vad här ovan stadgas i fråga om förfarande inför domstol skall i tillämpliga delar gälla, därest rättshjälp beviljas för talans utförande inför annan myndighet än domstol.